

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
Sosiaali- ja terveysyksikkö

Keski-Suomen hyvinvointialue
kirjaamo@hyvaks.fi.

Keski- Suomen hyvinvointialueen valvonta-asia/ yhteisöllisen asumisen palvelukuvaus ja palvelujen myöntämisperusteet

Valvonta-asian vireille tulo

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on aloittanut 24.4.2024 valvonnan Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen palvelukuvauksesta sekä myöntämiskriteereistä. Aluehallintovirasto on ohjannut hyvinvointialuetta asiassa keväästä 2023 alkaen. Aluehallitus oli palauttanut ikääntyneiden yhteisöllisen asumisen palvelukuvauksen valmisteluun 26.3.2024 ja muiden asiakasryhmien osalta valmistelu oli vasta aloitettu. Palvelujen myöntämisperusteet on aluehallintoviraston käsityksen mukaan päivitetty, mutta uudet myöntämisperusteet tulivat voimaan 1.1.2025 alkaen.

Aluehallintovirasto arvioi, että saatujen selvitysten perusteella Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen palvelukuvauksen laatiminen on kestänyt kohtuuttoman pitkään, mikä on osaltaan asettanut asiakkaat epätasa-arvoiseen asemaan ja vaikuttanut siihen, että palveluja ei ole järjestetty yhdenvertaisesti eikä riittävällä tavalla.

Asian selvittäminen

3.5.2024 selvityspyyntö hyvinvointialueelle
2.9.2024 hyvinvointialueen selvitys, jonka liitteenä luonnos yhteisöllisen asumisen palvelukuvauksesta ja ikääntyneiden asumisen palveluiden myöntämisperusteet 1.1.2024 alkaen
5.11.2024 hyvinvointialueen kuuleminen
26.11.2024 hyvinvointialueen toimittama selvitys ja selitys, jonka liitteenä ikääntyneiden asumisen palveluiden myöntämisperusteet 1.1.2025 alkaen (osa tekstistä punaisella sekä yliviivattu) ja ikääntyneiden asuminen palvelukuvaus (hyväksytty aluehallitus 13.8.2024) sekä yhteisöllisen asumisen palvelukuvausluonnos
23.4.2025 hyvinvointialueen kuuleminen koskien palvelujen määräaikaaisuutta
12.5.2025 hyvinvointialueen vastaus kuulemiskirjeeseen

Aluehallintoviraston ratkaisu

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää Keski-Suomen hyvinvointialueen huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 4 §:n perusteella siihen, että sosiaalihuollon palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti. Palveluiden myöntämiskriteerien tulee olla ajantasaiset ja vastata palvelukuvauksia.

Asian käsittely aluehallintovirastossa päättyy.

Lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakasta.

Saman lain 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Säädöksen 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa.

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 10 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun on oltava laadukasta, asiakaskeskeistä, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Lain 23 §:ssä todetaan, että palvelunjärjestäjän on varmistettava omavalvonnalla sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviensä lainmukainen hoitaminen. Palvelunjärjestäjän on otettava toiminnassaan huomioon, että sosiaalihuollon asiakkaiden ja potilaiden palvelut toteutetaan yhdenvertaisesti.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, myöhemmin asiakaslaki) 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Saman pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa. Saman lain 5 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat,

joilla on merkitystä hänen asiassaan. Pykälän 2 momentin mukaan selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Saman lain 8 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuolto toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Saman pykälän 2 momentin mukaan asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:n mukaan sosiaalipalveluilla tarkoitetaan hyvinvointialueen sosiaalipalveluja sekä muita toimia, joilla sosiaalihuollon ammattihenkilöt ja muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö edistävät ja ylläpitävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta.

Sosiaalihuoltolain 42 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Pykälän 4 momentin mukaan omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on asiakkaiden tarpeiden ja edun mukaisesti edistää 38 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyn mukaisesti. Lain 38 §:n 2 momentin mukaan, kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, palveluja on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättymisen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Saman pykälän 3 momentin mukaan henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista.

Sosiaalihuoltolain (790/2022) 21 b §:n mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa.

Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueen selvitys

Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen palvelukuvaus on hyväksytty aluehallituksessa 18.6.2024. Palvelukuvaus on toimitettu Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle 2.9.2024. Palveluiden myöntämisen perusteet ovat verkkosivuilla.

Keski-Suomen hyvinvointialueen 26.11.2024 päivitetyn selvityksen mukaan hyvinvointialueella tehdään aina asiakkaalle sosiaalihuoltolain mukainen kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Hyvinvointialue kiinnittää erityistä huomiota palvelun jatkuvuuden turvaamiseen, erityisesti silloin, kun asiakkaan tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen. Selvityksen mukaan lainsäädäntö ei suoraan määrää, tuleeko päätöksen olla toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen. Määräaikaisia päätöksiä käytetään tilanteissa, joissa palveluntarve on tilapäinen tai sen kesto on ennakoitavissa. Ikääntyneelle tai muutoin haavoittuvassa asemassa olevalle henkilölle omasta kodista pois muuttaminen voi olla raskas ja vaativa ratkaisu. Määräaikainen päätös yhteisöllisestä asumisesta antaa asiakkaalle aikaa miettiä, onko yhteisöllinen asuminen hänen palvelutarpeeseensa tai elämäntilanteeseensa sopivin ratkaisu ilman, että asiakkaan tarvitsee sitoutua esimerkiksi vuokrasopimuksen velvoitteisiin.

Selvityksen mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa järjestetään ja toteutetaan asiakastarpeen mukaisesti huomioiden asiakkaiden tarpeet myös kello 16 jälkeen. Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää yhteisöllistä asumista.

Kuulemisvastauksen mukaan (12.5.2025) ikääntyneiden asiakasohjauksessa yhteisöllinen asuminen myönnetään toistaiseksi voimassa olevana. Vastauksen mukaan tapaamisessa aluehallintoviraston ylitarkastajien kanssa oli keskusteltu yhteisöllisestä asumisesta ja palveluiden myöntämisen perusteista. Asiakasohjaus oli ymmärtänyt aluehallintoviraston ohjauksen siten, että yhteisöllistä asumista voidaan myöntää kokeilujaksona ja jakson aikana selviäisi, vastaako palvelu asiakkaan palvelutarpeisiin.

Kuulemisvastauksen mukaan asiakasohjaus ymmärtää, että yhteisöllistä asumista voidaan myöntää vain toistaiseksi voimassa olevana palveluna. Mikäli asiakkaalle myönnetään ikääntyneiden asumisen palveluiden myöntämisperusteiden mukainen palvelutarpeen arviointi- ja selvittelyjakso, ei kyseessä ole yhteisöllisen asumisen palvelu. Ikääntyneiden palveluissa päivitetään sekä palvelukuvauksen että yhteisöllisen asumisen myöntämisen perusteet välittömästi ja korjataan siinä olevat väärät sanavalinnat ja virheelliset tiedot. Ikääntyneiden asiakasohjauksessa ei ole tehty yhtään sellaista päätöstä, jossa asiakkaalle olisi myönnetty määräaikainen tai kokeilujaksona toteutettu yhteisöllisen asumisen jakso.

Aikuisten sosiaalipalveluissa käytäntö päätösten voimassaolosta on korjattu ja asiakkaille tehdään toistaiseksi voimassa olevat päätökset yhteisölliseen asumiseen.

Omavalvontayksikön näkemyksen mukaan hyvinvointialueen palvelualueet ovat riittävällä tavalla huomioineet epäkohdan ja ryhtyneet toimenpiteisiin toimintatavan korjaamiseksi. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumispalvelujen uusille asiakkaille palvelupäätökset on tehty toistaiseksi voimassa olevina.

Aluehallintoviraston arviointi ja ohjaus

Sosiaalihuoltolaki muuttui 1.1.2023 alkaen, jolloin yhteisöllinen asuminen korvasi lainsäädännössä palveluasumisen. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on ohjannut Keski-Suomen hyvinvointialueen omavalvontayksikköä ja useita viranhaltijoita yhteisölliseen asumiseen liittyen.

Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen palvelukuvaus ja myöntämiskriteerit olivat eri asiakasryhmille puutteelliset ja osin lainsäädännön vastaiset lain voimaan tullessa. Aluehallintoviraston saamien tietojen perusteella erityisesti hyvinvointialueen omissa yhteisöllisen asumisen yksiköissä asuvat mielenterveyskuntoutujat ovat olleet eriarvoisessa asemassa, koska heidän palveluiden järjestämisessä on ollut paljon vaihtelua sekä tukipalvelujen että hoidon ja huolenpidon osalta.

Aluehallintovirasto ohjaa, että yhteisöllinen asuminen perustuu hyvinvointialueen asiakkaalle tekemään palvelutarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmaan ja päätökseen yhteisöllisen asumisen järjestämisestä. Asunnon hallinta perustuu vuokrasopimukseen.

Asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut arvioidaan asiakaskohtaisesti. Laissa ei määritellä asiakkaiden yksilölliseen tarpeeseen perustuvien palvelujen organisointitapaa. Palvelut toteutetaan esimerkiksi kotihoitona ja muina kotiin annettavina palveluina, myös silloin, kun palvelun antaa yksikön oma henkilöstö. Henkilöstön määrä tulee vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin, mutta on otettava huomioon, että palvelussa ei ole henkilöstöä läsnä ympärivuorokautisesti.

Hyvinvointialueen on varmistettava omavalvonnalla, että yhteisöllinen asuminen on laadukasta ja asiakkaan palvelutarpeeseen nähden riittävää ja että asiakkaiden oikeudet ja palveluntuottajien lakisääteiset velvollisuudet toteutuvat. Yhteisöllisen asumisen palveluntuottajalla on oltava riittävät ammatilliset, toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset toteuttaa laadukkaat ja asiakasturvalliset palvelut.

Hyvinvointialue palvelujen järjestäjänä vastaa siitä, että asumisyksikössä tarjotaan sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Toiminnan sisältö on hyvä suunnitella asiakkaiden toivomusten pohjalta.

Hyvinvointialue palvelun järjestäjänä on vastuussa siitä, että asiakas saa hänelle myönnettyt palvelut. Kukin palveluntuottaja vastaa itse antamastaan palvelusta. Asiakkaalla tulee olla nimetty omatyöntekijä, jonka tehtävänä on huolehtia asiakkaan palvelujen kokonaisuudesta.

Aluehallintovirasto on antanut 8.11.2024 valvontapäätöksen (LSSAVI/20926/2024), jonka ratkaisun mukaan asumispalvelut tulee myöntää toistaiseksi, jollei määräaikaaisuuteen ole erityistä perustetta. Jos asiakkaalle myönnetään ikääntyneiden asumisen palveluiden myöntämisperusteiden mukainen palvelutarpeen arviointi- ja selvittelyjakso, ei kyseessä ole yhteisöllisen asumisen palvelu. Sosiaalihuoltolain mukaan ympärivuorokautista palveluasumista voidaan järjestää pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan sosiaalihuollossa palvelukuvauksen avulla varmistetaan palveluiden lainmukaisuus sekä asiakaslähtöisyys ja laadukkaat palvelut. Palvelukuvaus auttaa määrittelemään, mitä palveluja tarjotaan, kenelle ne ovat tarkoitettuja ja miten ne vastaavat asiakkaiden tarpeita. Se auttaa asiakkaita ymmärtämään, mitä he voivat odottaa ja miten palvelu tukee heidän elämäntilannettaan. Palvelukuvauksessa kuvataan palvelujen sisältö ja tavoitteet. Se toimii perustana palvelujen arvioinnille, valvonnalle ja kehittämiselle. Palvelukuvaus auttaa varmistamaan, että palvelut ovat lainsäädännön mukaisia, laadukkaita ja vaikuttavia.

Aluehallintovirasto arvioi, että Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen palvelukuvauksen laatiminen on kestänyt pitkään, mikä on asettanut asiakkaat epätasa-arvoiseen asemaan. On mahdollista, että palveluja ei ole järjestetty yhdenvertaisesti eikä riittävällä tavalla. Keski-Suomen hyvinvointialue ilmoittaa kuulemisvastauksessaan, että toimintatavat ja ohjeistukset on korjattu vastaamaan lainsäädäntöä.

Perusteet

Hallintolaki (434/2003)

Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 4–5 §:t, 8 §

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 10 §, 23 §, 43 §

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 4 §, 8 §

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 3 §, 38 §, 42 §

Sosiaalihuoltolaki (790/2022) 21 b §

STM:n kuntainfo 19.12.2022 8/2022: Sosiaalihuoltolain kotiin annettavia palveluja ja asumispalveluja koskevien säännösten uudistaminen sekä vanhuspalvelulain, asiakasmaksulain ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain muutokset

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen ei oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 1 momentin perusteella voi hakea valittamalla muutosta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 43 §:n 1 momentin mukaan aluehallintoviraston antamaan hallinnolliseen ohjaukseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Lisätietoja

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Mirja Sirén, p. 0295 018 538, mirja.siren@avi.fi

Ylitarkastaja

Päivi Ahvenus

Ylitarkastaja

Mirja Sirén

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Suoritemaksu Maksuton päätös

Jakelu Keski-Suomen hyvinvointialue

Tiedoksi Tuija Koivisto, vastuualuejohtaja Keski-Suomen hyvinvointialue
Omavalvontayksikkö, Keski-Suomen hyvinvointialue

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 5, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.lansi@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja LSSAVI/8251/2024 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/8251/2024 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Ahvenus Päivi 03.06.2025 15:50

Esittelijä Sirén Mirja 03.06.2025 15:50